

Macaristan'daki sanat eserlerimiz

Budin, Türk hâkimiyeti devrinde, Türk cemiyet hayatının ehemmiyetli bir sanat ve kültür merkezi olmuştur

- II -

Macaristan'daki Türk sanat eserleri, büyük bir ekseriyeti Hıbarlyle, münerit ve davranış bir hajde ele geçmiş bulunmakla beraber, Eğri (Eger) kalesindeki kolların meydana çıkardığı eşya, Estergom'da bulunan çanak - çömlek firması ve bilhassa 1938 - 1942 seneleri arasında Budin'e Taban semtinde yapılan hafriyat sırasında keşfet, daha sonra, Budin kaleşi surasında bir şekilde içra edilen arastırımlar, Macaristan'daki kültür ve sanat hayatının insancı ve memnuniyeti

porselenler, İznik ve Sam çinleri göstermektedir ki Budin, Türk hâkimiyeti devrinde sadece askeri ve idari bir merkez olmamış aynı zamanda Türk cemiyet hayatının ehemmiyetli bir sanat ve kültür merkezi idi.

Bugün bulunan ve sayıları binlere bâlgı olan bu eşyamın henüz taslaflı ve kataloga geçirilmeleri yapılmamış olmakla beraber, bu araştırmaların Macaristan'daki Türk kültür ve medeniyetini hakkıyle tanıtmaya katı bir şekilde hizmet ve yardım edeceğü aşikârdır. Hatta, Macarlık noktasından da bu keşfet pek hâyük bir ehemmiyeti hâzırıdır. Çünkü, bu sâhabâkâ ihtisas erbâbının bellet-

Yazan:

Prof. Tayyib GÖKBİLGİN

değer bir tasvirini arzetmektedirler. Seramik sahâsında buluntular ise Doğu - İslâm dünyasının şaheserleri arasında sayılabilirler. Filhakka bâlgalar, bir lüks eşya olmaktan ziyede, tamamen mahalli ve bir ihtiyacı karşılayan sanat eserleri bulunmakla beraber, bir takım mütevazı sanatkârların bu yaratışlarında, sanat ve teknik bakımından, Türk âlemînin harikulâde ve göz alıcı eserlerinin akışları müşahede olunmaktadır. Bu konuda, Budin kaleşi çevresinde yapılan hafriyat nazarı itibare abnumasa, tasrif edilmiş 4000 tane mütecaviz Türk sanat eseri parçası mevcuttur.

KÜLTÜR MERKEZİ

Nakış süslü ve sarı - yeşil kaplamalı seramik parçalar Eğri ve Budin'de fazla mikarda meydana çıkmıştır ki, bu nedenle, mütehassılara göre, Suriyeden Bizans'a geçmiş, Eğridede bulunan ve bilesiz üzerine bakır süsleri nakşedilmiş olan bir tabaşı ise, Atina ve Bağdat'ta bulunanlarla bir benzerlik göstermiştir. Diğer bir tabak Çin motifleri ile süslendi. Bütün bâlgalar, Doğu dünyasının Türklerin elinde ince ve büyük bir değer alan sanâtiñin İmparatorluğunun uzak serhad memleketinde Ronesans ve Barok tesirlerine rağmen nadî yaşıdığını isbat etmektedir.

Diger taraftan, bilhassa hâlen Budin'de yapılımaka olan kazârlarda ele geçen Çin porselen parçaları İran porselenlerine benzettileerek yapılan eşya, diger açık yeşil ve harikulâde

tığine göre, Macar halk sanâti, hâlen dahi bu an'aneden ilham almaktadır ve Türk sanâti bâlgalar üzerinde testisini içra etmekten bugün de hâl kalmamaktadır.

KARŞILIKLI TESİR

Bir Macar tarîhcisinin tesbit ettiğine göre, Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti devrinde yanı XVI. ve XVII. asırılarda ev eşyasından birçoğu Macarlar Türklerden almışlardır. Mesele yorgan şekilleri, gümüş, sırma, kumâşlar Macaristan'ın Türkîyeden gittiği. Osmanlı memleketleri dahilinde imal edilen ipekler, türkî kumâşlar, hatta kılıçelerdeki öynîerde giyilen elbiselerin kumâşları, çizme ve mahmuz da Türklerden alınmıştır. İki milletin birbirine olan karşılıklı tesiri o derecede artmıştır ki, Eviya Çelebi Tunada işleyen gemilerde bulunan Türk ve Macarların aynı elbiseleri giydiklerini, oradaki Türklerin de Abaniye sarık gibi serpusları atarak doğrudan doğruya Macar kalpakları taşıdıklarını görmüştg.

Macar gîyini ve çanak çömlek esyası kuvvetli bir şekilde Türk - İslâm sanâti tesiri altında kaldıgı gibi ile, hayat ağacı, servî ağacı, arapsk hândesi şekilleri motifleri de Macaristanın hemen her bölgesinde türkî şekillerde hayrete sayan bir surette temsil edilmişlerdir. Bâlgalar bir misal olmak üzere bilhassa Kâlitaszeg, Buşnak ve Sarköz mintâclarının bu inkişâfi en iyi bir şekilde gösterdiği alkredilir. Keza Sikkos çâ-

XVII. yüzyıldan kalma bir su testisi, Mavi ve beyaz renklerle tezîn edilmiş çini sobanın bir yanı.

nâklarındaki motifler Eğri kalese hârîyatında ele geçen Türk devri eserleriyle büyük bir benzerlik arzetmektedir. Tolna tabakları motifleri de vaktiyle Visegrád Türk atölyelerinde imal edilenlerle aynıdır. Su bâlgalar XVI. ve XVII. asırılarda gerek Macar ev eşyası gerek elbise ve kıyafetleri kuvvetli bir Türk tesiri altına iddi. Birçok Macarlar Türk İşlemeleri İnnâlhanelerinde çalışmaktadır.

bilhassa Erdel beylerinin konakları da Türk motiflerine ünsiyet peydâ etmekte idiler. Bunun neticesi olarak, XVIII. asırda Türk tabak ve çanak motifleri katı bir şekilde Macar Çanak çömlekçiliğinde karar kâlmiştir. Bütün bu eşyamın bugünkü Macar sanat eserleri ile mukayesesini sa yesinde, Macar etnolojisinin, Macar halk sanatları menselerinin daha iyi aydınlanacağı târihi sürülmektedir. Bu Hıbarla, Estergom'daki Türk çanak - çömlek imâlathanelerinin harabeleri bulunan Nograd, Szandvar, Hollókő gibi kalelerdeki Türk tabaklarının meydana çıkarılması mebûz miktârda Türk eşyasını ortaya koymağın umit olunabilir. Keza, hafriyatı devam etmekte olan Eğri kalese içindeki Valde Sultan (III. Mehmed'in valdesi) hamamı da Eviya Çelebinin de bahsettiği, bir çok tarihi hâkîkatleri ortaya koynaktır. Simdilik bundan öğrenilen sey, hamamda havuzun zemininin beyaz mermer ve maron çini olduğu dur. Bâna tabiatıyla bir teshîn tesisi ni de (kilâh) ihtiyâ ediyordu. Bu hamamın Eğri'nin fethinden epeyce sonra yaptırıldığı zannedilmektedir. Zira havuzun altında Türk çanak ve çömleklerinden mirekkep kalın bir tabaka görülmektedir. Belki de bir yangından sonra bâlgalar yapılmış bu ionuyordu. Her hâlide, Eğri kalese deki bu ilmi ve metodlu hafriyatın ve arastırımların neticesi çok semâretli olacak ve Türk hâkimiyeti devrinin kültür ve sanat bâkyelerini bol miktârda ortaya seresek, bu sayede de Türk ve Macar milletlerinin güzel sanatları ve halk sanatları arasındaki mülnâsebet ve tesir derecelerini de daha fazla aydınlatacaktır.

Bir Nefes Sîhhât

Dr. FETTU AÇSOY

Şuur Kaybı

Bazen, geçmişdeki insanların birden bir suur kaybı ile yere yükseldiklerini ve kendilerini kaybettiklerini görürüz. Ve hasta bir an sonra açılır. Ne olduğunu etrafındakiiler sorar. Bu hâle Senkop denilmektedir. Ve bâyne giden kâmin, kısa bir zaman azalması ile meydana gelmektedir. Bu hâl bertaraf etmek için hastaları başaşağı getirmek ve kalbi takviye etmek uygun olur. Ve hastalar daha kolay açılırlar.

Senkopu hissile getiren sebepler çeşitliidir. Kalbin aksaması, fazla heyecanla reflekslerin deşîmesi, tansiyonun düşmesi, kan kaybı, vücuttan su kaybı, kanda karbondioksit miktarının artması ve diğerleri gibi...

ÖLÜM

Merhum Yusuf Celâl Umar'ın Kızı,
Hasan Umur'un Gelini,
Celâl Umur'un Eşi,
Akın Umur'un Annesi,

NAİME UMUR

Vefat etmiştir. Cenazesi, bugün öğle namazını müteakip Teşvikiye camiinden kaldırılarak Asrı mezarlığındaki türşatgâhına tevdi olunacaktır. Tanrıdan mağfiyet niyaz olunur.